

GESTURI REDATE DE FIGURINELE NEOLITICE DIN SUDUL ROMÂNIEI

Dacă studiem cu atenție figurinele antropomorfe din cadrul diferitelor culturi din cursul epocii neolitice de pe teritoriul României, vom constata că datorită cultului fertilității, majoritatea figurinelor redau personaje feminine, de obicei, în picioare, mai rar, în diferite poziții. În general, se consideră că ele reprezintă „Zeița Mamă”. Astfel de figurine sunt documentate în tot cursul epocii neolitice.

Se cuvine să reținem și constatarea că încă din perioada neoliticului timpuriu sunt documentate, în diferite așezări și unele figurine masculine.

În lucrarea noastră ne vom referi la o serie de figurine feminine și la unele masculine, descoperite în așezările din timpul diferitelor culturi din epoca neolitică din sudul țării noastre și vom încerca să definim semnificația gesturilor redate de ele. În această privință trebuie să avem în vedere faptul că figurinele sunt reprezentate cu brațele în diferite poziții, iar unele figurine se deosebesc și prin poziția picioarelor.

Până în prezent, în așezările de tip Cârcea din Oltenia și din cele de tip Starcevo-Criș din Oltenia și Muntenia nu s-au descoperit astfel de figurine antropomorfe.

Comunitățile culturii Dudești, răspândite în zonele de câmpie din Oltenia și Muntenia, au practicat și ele cultul fertilității reprezentat prin diferite figurine antropomorfe. În cuprinsul diverselor așezări s-au descoperit figurine feminine și rar figurine masculine. Se cuvine reținut faptul că în Oltenia figurinele de tip Dudești reprezintă, de obicei, personaje feminine în picioare¹, pe când cele din Muntenia, în majoritatea cazurilor, redau personaje feminine așezate în genunchi². În aceeași regiune s-au găsit și rare figurine redând personaje feminine și masculine în picioare³. De regulă, figurinele de tip Dudești au brațele redată ca simple prelungiri laterale, scurte⁴. Mai rar, unele figurine de tip Dudești din Oltenia au avut brațele (rupte din vechime) a căror poziție exactă nu suntem în măsură să o precizăm⁵.

În Oltenia, în zona locuită de comunitățile culturii Vinča, s-au descoperit numeroase figurine antropomorfe. Așa este și cazul așezării

¹ M. Nica, în *Dacia*, N. S., XX, 1976, de ex. p. 98, fig. 17/1—3.

² E. Comșa, în *PZ*, 46, 1971, 2, p. 234, fig. 29/3, 4.

³ *Ibidem*, p. 234, fig. 29/1.

⁴ *Ibidem*, p. 234, fig. 29/1, 2.

⁵ M. Nica, *op. cit.*, p. 100, fig. 18/4.

de la Rast, de pe malul Dunării, unde s-au scos la iveală multe și fe-lurite figurine⁶.

Destul de multe din figurinele feminine de la Rast au brațele in-dicate ca două prelungiri laterale scurte, cu capătul îndreptat în jos⁷. Desigur, indiciu că mâinile erau întinse în jos (*fig.* 1/1; 2/1, 2).

Alte figurine au mâinile tot ca prelungiri scurte, dar au capătul cu un vârf îndreptat în sus⁸, prin urmare, semnificația lor era că aveau brațele întinse lateral, îndoite din coate, cu antebrățele verticale în sus.

În așezarea de la Rast s-au găsit și câteva figurine care par să re-dea personaje cu brațele întinse lateral, dar cu antebrățele verticale, îndreptate în jos⁹. Este evident că toate aceste poziții diferite au avut o anumită semnificație legată de cult. Fiecare din ele cu un alt sens.

Un alt gest, redat de figurinele de la Rast este cel reprezentat de unele din ele, în picioare, având brațele îndoite din cot, cu palmele așezate pe abdomen¹⁰ (*fig.* 2/3, 4). Gestul este specific numai figurine-lor redând femei gravide, care astfel își protejează fătul, ținând mâi-nile pe abdomen. Acelaș gest este reprezentat și de unele figurine re-dând personaje feminine gravide așezate pe câte un scăunel.

Se cuvine să atragem atenția că acest gest, respectiv obicei, este practicat și în zilele noastre de femeile din diferite zone din țara noas-tră, mai ales, atunci când sunt așezate. Desigur, este vorba de păstra-rea unei tradiții străvechi, păstrată din generație în generație.

Deosebit de expresivă este o altă figurină de la Rast, care fusese redată ca fiind așezată pe un scăunel. Femeia are reprezentat, ca șezând pe genunchii ei, un copil mic pe care-l susține cu mâna stângă ca să nu cadă, iar mâna dreaptă este indicată ca sprijinind sânul stâng pentru a da copilului să sugă (*fig.* 3)¹¹. Piesa reflectă desigur grija ma-melor pentru copilași.

Semnalăm încă câteva figurine de la Rast reprezentând femei gra-vide, așezate pe scăunele, având mâinile îndoite din coate având pal-mele în dreptul mijlocului¹².

Cu totul deosebită este o figurină din care s-a păstrat numai par-tea superioară a corpului, cu brațele scurte, înclinate în jos. Are sâni redați, iar la partea superioară a corpului are două capete alăturate (*fig.* 2/2). Menționăm că unul din capete este puțin mai înalt decât ce-lălalt și este puțin mai masiv. În monografia despre așezarea neolitică de la Rast, această piesă este explicată ca redând pe mama zeiță și co-pilul ei ținut în brațe¹³.

În așezarea comunității Vinča de pe Ostrovul Corbului, a fost des-coperită, cu decenii în urmă, o figurină reprezentată cu brațele ca două

⁶ VI. Dumitrescu, *The Neolithic Settlement at Rast*. BAR, International Serie 72, 1980.

⁷ *Ibidem*, de ex. pl. LVII/1, 2.

⁸ *Ibidem*, pl. LIX/12.

⁹ *Ibidem*, pl. LXII/29, 30 și pl. LXIII/33, 34.

¹⁰ *Ibidem*, pl. LXIX/70, 71, 72.

¹¹ *Ibidem*, pl. LXXIV/89.

¹² *Ibidem*, pl. LXX/76, 78.

¹³ *Ibidem*, pl. LXXIV/90.

prelungiri laterale, cu cu capăt în jos¹⁴, ceea ce ar însemna că brațele au fost întinse lateral cu antebrațele în jos.

Cultura Hamangia din Dobrogea, de origine sudică, are o serie de figurine redând diferite gesturi:

Mai importante sunt cele două piese de excepție, descoperite la Cernavodă. Mă refer la figurina numită „Gânditorul”, redat ca șezând pe un scăunel, cu mâinile îndoite, cu coatele sprijinite pe genunchi și cu palmele deoparte și de alta a feței (fig. 4/1)¹⁵, ținând — după părerea noastră — o mască. Cea de a doua figurină numită „Femeie șezând” reprezintă o femeie așezată, care are un picior întins și unul îndoit (cel drept) în sus, din genunchi, cu ambele palme așezate pe acel genunchi¹⁶ (fig. 4/2). Este greu de găsit explicația gestului acestei figurine.

Destul de multe dintre figurinele din arealul culturii Hamangia reprezintă femei gravide, în picioare, ținând mâinile cu palmele pe abdomen¹⁷. Deci și în această zonă exista obiceiul ca și în aria de răspândire a culturii Vinča din Oltenia, ca femeile gravide să țină mâinile cu palmele pe abdomen pentru a sprijini pruncul destul de dezvoltat.

În Dobrogea, în așezările culturii Hamangia, s-au găsit și unele figurine feminine redată în picioare, care aveau mâinile așezate cu palmele alăturate, sprijinind sânii¹⁸.

Purtătorii culturii Boian din Muntenia, conform cultului fertilității, au folosit și ei, în decursul celor patru faze de evoluție, diferite figurine, mai ales, feminine și, rar, cele masculine.

În decursul primelor două faze ale culturii se cunosc diferite figurine feminine cu brațele redată ca scurte prelungiri laterale¹⁹, de aceea nu se poate ști ce poziție indicau anume. Menționăm că, de exemplu, în așezarea de la Tangâru, în stratul din faza Giulești, s-a găsit o figurină, cu brațele ca două prelungiri laterale destul de lungi²⁰, dar nu este clar dacă redau mâinile întinse sau îndoite din cot.

Unele figurine din faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița au prelungirile indicând brațele, cu o arcuire în sus²¹, ceea ce ar putea însemna că indică brațele îndoite din coate, cu antebrațele ridicate în sus.

În așezarea din faza de tranziție amintită, de la Pietrele, s-au găsit și două figurine feminine mai deosebite.

Una redă o femeie gravidă cu palmele pe abdomen²².

¹⁴ D. Berciu, în *Materiale*, I, 1953, p. 651, pl. I/1. Explicația nu este clară dacă piesa provine de la Verbița sau de la Ostrovul Corbului.

¹⁵ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 513, fig. 276.

¹⁶ Idem, *op. cit.*, p. 514, fig. 277.

¹⁷ D. Berciu, *Cultura Hamangia. Noi contribuții*, București, 1966, p. 96, fig. 50/3 și p. 97, fig. 51.

¹⁸ Idem, *op. cit.*, p. 98, fig. 52 și 53.

¹⁹ E. Comșa, *Istoria comunităților culturii Boian*, București, 1974, p. 196, de ex. fig. 74/2, 3, 6.

²⁰ D. Berciu, *Contribuții...*, p. 411, fig. 193/1.

²¹ Eug. Comșa, *op. cit.*, p. 196, fig. 76/1, 4.

²² D. Berciu, în *Materiale*, II, 1956, p. 541, fig. 67/1.

Cealaltă figurină reprezintă tot o femeie, dar aceasta nu este redată ca fiind gravidă. Reținem că ambele mâini ale figurinei sunt rupte, dar, în funcție de porțiunea păstrată din mâna dreaptă aceasta pare să fi fost îndoită în jos și puțin arcuită. Porțiunea păstrată din mâna stângă este mai scurtă și are o formă puțin deosebită de aceea a mâinii drepte și face impresia că era întinsă lateral și poate cu antebrațul ridicat în sus. Capul figurinei păstrat întreg are nasul stilizat și gura ca o adâncitură rotundă²³. Nu trebuie exclusă posibilitatea ca figurina să redea un personaj cântând, având brațele în diferite poziții.

Tot din faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița datează și o figurină descoperită în așezarea de la Radovanu. Piesa s-a păstrat aproape întreagă. Reprezintă o femeie gravidă, stând în picioare, cu brațele întinse lateral, formându-se un unghi drept cu antebrațele ridicate în sus (fig. 5)²⁴. Nu poate fi nici o îndoială că această figurină reprezintă o orantă.

O altă figurină interesantă, care datează tot din faza de tranziție, a fost găsită cu prilejul săpăturilor de la Ipotești în vestul Munteniei (fig. 6)²⁵. Piesa merită toată atenția. Redă un personaj masculin, stând în picioare, dar aflat într-o poziție cu gesturi deosebite. Brațele sale sunt reprezentate ca fiind întinse lateral și îndoită cu antebrațele în sus, așa fel că ambele formează câte un unghi drept.

Spre deosebire de celelalte figurine prezentate aceasta are picioarele depărtate și redată ca fiind îndoită din genunchi, în direcții opuse.

După părerea noastră această figurină este importantă prin aceea că redă un personaj (probabil un „vraci”) care efectua un dans legat de o manifestare de caracter ritual.

Purtătorii culturii Vădastra din sud estul Olteniei au realizat și folosit și ei diferite tipuri de figurine, de obicei, feminine și, mai rar, masculine.

O figurină de la Crușovu redă un personaj în picioare cu brațele scurte îndreptate în jos²⁶ (fig. 7).

În cuprinsul arealului culturii Sălcuța din Oltenia s-au găsit, de asemenea, o serie de figurine antropomorfe. Astfel în așezarea de la Sălcuța s-au scos la iveală diferite figurine feminine, dintre care unele redată cu brațele sub formă de prelungiri scurte²⁷, care par să indice brațe întinse în părți.

Tot la Sălcuța s-a descoperit o figurină feminină reprezentată ca fiind îmbrăcată într-o rochie lungă, care are mâinile redată ca două prelungiri laterale arcuite²⁸. Dacă analizăm cu atenție piesa vom observa că pe marginea prelungirii din dreapta se observă o dungă, nu prea lată, în relief, care indică faptul că mâna era îndoită din cot și așezată cu palma pe abdomen, în dreapta. Cu alte cuvinte este o poziție similară cu aceea a figurinelor din cultura Hamangia, adică având palmele așezate pe abdomen.

²³ *Ibidem*, p. 541, fig. 67/2.

²⁴ Eug. Comșa, *op. cit.*, p. 196, fig. 77/1.

²⁵ *Idem*, *op. cit.*, p. 222, fig. 87.

²⁶ C. Mateescu, în *Materiale*, III, 1957, p. 106, fig. 4.

²⁷ D. Berciu, *op. cit.*, 1961, p. 329, fig. 152/1, 2.

²⁸ D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 62, fig. 72.

În cadrul ariei de răspândire a culturii Gumelnița (care cuprindea întreaga Muntenie și Dobrogea) s-au descoperit numeroase figurine feminine și masculine (rare).

Din stratul Gumelnița A 1 de la Vidra provin câteva figurine feminine care au brațele prelungi, ce par a reda mâini îndoite din cot, cu antebrațele în sus²⁹.

Din stratul următor Gumelnița A 2 din aceea așezare provine o figurină reprezentând o femeie îmbrăcată în rochie lungă, cu brațele întinse lateral³⁰.

Unele figurine din stratul Gumelnița B 1 de la Vidra au și ele brațele redade ca prelungiri destul de lungi³¹, de aceea considerăm că reprezintă personaje cu brațele întinse lateral.

O altă figurină din același complex (faza Gumelnița B 1) redă un personaj feminin în picioare, cu brațele așezate pe abdomen³².

Importantă este piesa numită „Venus de la Vidra“ (fig. 8)³³. Este vorba de un vas reprezentând o femeie stând în picioare. Îi lipsește capul, care fusese făcut în formă de capac. Sunt redade sânii și triunghiul sexual. Măinile sunt cu palmele așezate pe abdomen. Picioarele sunt alăturate. Vasul este acoperit cu ornamente compuse din linii în-cizate, formând benzi, spirale și cercuri concentrice. Piesa datează din faza Gumelnița B 1.

Tot din stratul Gumelnița B provine și un vas redând un bărbat cu brațele așezate cu palmele pe piept³⁴.

Tot din stratul din faza Gumelnița B 1 de la Vidra provine o figurină fragmentară care a avut brațele așezate pe piept³⁵ și o alta feminină cu mâna dreaptă îndoită din cot și așezată cu palma lângă obraz, iar cea stângă o avea tot îndoită din cot dar cu palma așezată lângă antebratul stâng³⁶.

O figurină mai mare de la Vidra, redă un bărbat așezat, tot în poziție de „Gânditor“³⁷, cu mâna stângă îndoită, cu cotul sprijinit pe genunchi și cu palma lângă obraz. Mâna dreaptă era așezată cu palma lângă cotul stâng.

O piesă importantă este cea de la Sultana. Este un vas antropomorf redând o femeie stând în picioare³⁸. Capul a fost modelat având lățimea corpului. Are nasul îngust ochii arcuiți și pe bărbie are 10 înțepături în șir. Mâna stângă o avea îndoită din cot și așezată cu palma la bărbie, iar cea dreaptă este îndoită din cot și are palma lângă cotul stâng. Corpul este mult lătit în dreptul soldurilor, iar picioarele sunt masive și despărțite. Piesa are decor pictat cu alb. Ținând seama de

²⁹ D. V. Rosetti, în *PIEK*, 12, 1938, pl. 12/2.

³⁰ *Ibidem*, pl. 14/5.

³¹ *Ibidem*, de ex. pl. 29/3, 4, 6.

³² *Ibidem*, pl. 18/7.

³³ *Ibidem*, pl. 21.

³⁴ *Ibidem*, pl. 29/9.

³⁵ *Ibidem*, pl. 18/8.

³⁶ *Ibidem*, pl. 19/1.

³⁷ *Ibidem*, pl. 19/2.

³⁸ Silvia Marinescu-Bâlcu, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 49, fig. 1.

poziția brațelor considerăm că piesa redă un personaj care se gândește. Vasul este atribuit fazei Gumelnița A.

La Gumelnița, cu prilejul primelor săpături, s-au descoperit și câteva figurine cu brațele păstrate întregi. Două din ele redau personaje în picioare, cu brațele încrucișate în dreptul pieptului³⁹. Una din ele este feminină având indicați sâni, cealaltă nu are indicat sexul⁴⁰. O altă figurină din aceeași așezare reprezintă o femeie, care se pare, că a fost așezată și avea mâinile cu palmele pe abdomen⁴¹.

Dintre figurinele gumelnițene de la Căscioarele, destul de multe, amintim una fragmentară, feminină, păstrând o mână arcuită, cu palma așezată pe abdomen⁴².

O figurină de la Glina, mult stilizată, reprezintă un personaj în picioare care are o mână întinsă lateral și cealaltă ruptă din vechime⁴³.

În așezarea „Măgura Cuneștilor” de la Cunești, s-a găsit o figurină reprezentând o femeie îmbrăcată într-o rochie lungă, care avea mâinile așezate cu palmele pe abdomen⁴⁴.

Cu prilejul unor cercetări de suprafață, pe așezarea de la Surduculești, s-a găsit o figurină feminină fragmentară, cu brațele sub formă de prelungiri laterale, lunguiețe, care par că indică brațe întinse în părți⁴⁵.

În estul Munteniei, în așezarea gumelnițeană de la Brăilița, s-a găsit o figurină deosebită, care redă un personaj feminin, în picioare, cu brațele încrucișate, în dreptul pieptului⁴⁶ (fig. 9).

O serie de figurine cu brațele în diferite poziții s-au descoperit și în aria de răspândire a comunităților aspectului cultural Aldeni II.

Pe teritoriul Munteniei astfel de figurine s-au găsit, mai ales, în așezarea de la Fulga⁴⁷.

Câteva din aceste figurine feminine, redade în picioare, au mâinile ca scurte prelungiri, care au câte un vârf în sus, indiciu că reprezintă brațele întinse lateral, cu antebrățele în sus. Alte piese au brațele fragmentare, dar și ele au avut brațele îndoite, cu antebrățele în sus. În această privință sunt de menționat și câteva mâini izolate, destul de mari, de figurine, care redau brațe îndoite din cot cu antebrățul în sus și cu palma având degetele întinse.

Atrage atenția o figurină masculină în picioare, care are brațele îndoite din cot în sus și picioarele depărtate⁴⁸.

Este important faptul că în cadrul arealului Aldeni II, în așezarea de la Suceveni, din sudul Moldovei, s-a găsit un vas cu corpul bombat, pe care erau aplicate mai multe benzi înguste, în relief, care redau un personaj masculin cu brațele întinse lateral și cu antebrățele ridicate în sus. Picioarele le are depărtate lateral și îndoite din genunchi, for-

³⁹ Vl. Dumitrescu, în *Dacia*, II, 1925, p. 81, fig. 63/5, 6.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 81, fig. 63/6.

⁴¹ *Ibidem*, p. 81, fig. 63/12.

⁴² Gh. Ștefan, în *Dacia*, II, 1925, p. 182, fig. 41/13.

⁴³ I. Nestor, în *Dacia*, III—IV, 1927, 1932, 1933, p. 234, fig. 6/2.

⁴⁴ D. Popescu, în *Dacia*, V—VI, 1938, p. 119, fig. 12.

⁴⁵ I. Spiru, în *Materiale*, V, 1959, p. 700, fig. 5/1.

⁴⁶ N. Harțuchi și I. T. Dragomir, în *Materiale*, III, 1957, p. 136, fig. 7/1.

⁴⁷ Eug. Comșa, în *SCIVA*, 45, 1994, 2, p. 105—122.

⁴⁸ *Idem*, op. cit., p. 108, fig. 2/1.

mând câte un unghi drept⁴⁹. Este clar că personajul redat pe vasul de la Suceveni, are aceeași poziție de dans specific, ca și figurina masculină de la Ipotești, din vestul Munteniei, ceea ce înseamnă că membrii comunităților din faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița și cele din aria aspectului cultural Aldeni II (apropiate în timp) aveau un obicei comun, redat de cele două reprezentări masculine.

Din datele prezentate rezultă că, până în prezent, în arealele culturilor Cârcea și Starcevo-Criș din regiunile studiate nu s-au găsit figurine, care să reprezinte unele gesturi. În schimb, în celelalte culturi documentate în: Oltenia, Muntenia și Dobrogea și anume în ariile culturilor: Dudești, Vinča, Hamangia, Boian, Vădastra, Sălcuta, Gumelnița și Aldeni II, s-au descoperit diferite figurine redând prin poziția brațelor, în unele cazuri și prin aceea a picioarelor, diverse gesturi rituale.

În majoritatea așezărilor, mai ales în cele din perioadele mijlocie și târzie ale epocii neolitice, s-au găsit destul de multe figurine antropomorfe, care reprezintă personaje, de obicei feminine și, mai rar, masculine, cu brațele redând diferite gesturi.

O parte din figurinele feminine sunt redată cu grijă, unele sunt și frumos ornamentate, dar fără să fie reprezentată poziția brațelor. Considerăm că o bună parte din ele reprezintă divinitatea principală, din acea vreme, anume „Zeita Mamă“.

Mai sunt o serie de figurine feminine reprezentate ca stând în picioare, cu brațele: — întinse lateral; — întinse și îndoite din coate în sus, în poziție de rugăciune (poziție de orantă); — întinse și îndoite din coate, cu antebrațele îndreptate în jos.

Toate aceste poziții ale brațelor sunt de pus în legătură cu cultul fertilității.

În legătură cu ele considerăm că se pune o problemă importantă anume, de ce „Zeita Mamă“ era redată în poziție de orantă și cu brațele în diferite poziții. Considerăm că nu era normal ca principala divinitate, din acea epocă, să fie redată în poziție de rugăciune, ceea ce ar însemna că — în afară de ea — mai exista o altă divinitate mai înaltă.

După părerea noastră, această categorie de figurine feminine nu reprezintă divinitatea principală a comunităților neolitice din sudul țării noastre, ci corespund unor personaje intermediare între oameni și divinitate, care urmau să-i transmită anumite doleanțe ale oamenilor. Dacă se va admite aceeași părere, atunci se va putea explica și faptul că foarte multe figurine sunt fragmentare. La foarte multe din ele lipsește capul. Explicația ar fi aceea că personajul intermediar reprezentat de figurină nu a reușit să îndeplinească rugămintea care i-a fost transmisă și drept pedeapsă i s-a rupt capul. Suntem de părere că în cazul în care toate figurinele feminine ar reprezenta principala divinitate oamenii din vechime nu ar fi avut curajul să le rupă capul, deoarece ar fi fost îngroziți că vor fi pedepsiți de „Zeita Mamă“.

⁴⁹ I. T. Dragomir, *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoi-cani-Aldeni*, 1983, p. 168, fig. 44/4.

Alte figurine reprezentând femei gravide redau alte gesturi ale mâinilor, cum sunt: — de a sprijini cu ambele mâini sânii; — de a ține mâinile pe abdomen pentru a sprijini pruncul; — de a sta așezate și a ține copilul pe genunchi, ajutându-l să sugă.

Astfel de figurine sunt desigur de pus în legătură cu cultul fertilității și cu grija mamelor față de pruncii lor.

În privința figurinelor masculine reținem numărul lor redus în comparație cu acela al figurilor feminine și pozițiile lor diferite, poate tot ca intermediari.

Considerăm că se cuvine să insistăm asupra figurinelor masculine de la Ipotești și de la Suceveni.

După părerea noastră figurina și relieful sunt importante prin aceea că redau un personaj (probabil un „vraci“), care executa un fel de dans legat de o manifestare de caracter ritual. Personajul era nevoit să și mențină aceeași poziție, cu brațele întinse lateral și îndoite din coate, cu antebrățele în sus și cu picioarele îndoite din genunchi și cât mai depărtate. Într-o astfel de poziție nu se putea dansa, ci se făceau numai salturi.

Este important că un astfel de dans executat numai de către „vraci“, cu o anumită îmbrăcăminte și cu fața acoperită cu o mască, s-a păstrat din vechimea îndepărtată, până în zilele noastre la unele popoare. Acest dans este documentat, în prezent, la popoare cu o cultură străveche și anume în sudul Asiei, la diferite populații din India și din Birmania. În acele ținuturi „vraciul“ principalul personaj „dansează“, cu prilejul unor manifestări rituale, pe un loc destul de larg, înconjurat de numeroase persoane care dansează și ele formând un cerc mare în jurul lui.

Considerăm că acestea sunt problemele mai importante privind gesturile redade de figurinele feminine și masculine din epoca neolitică din sudul țării noastre.

EUGEN COMȘA

LES GESTES DES FIGURINES DE L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE DU SUD DE LA ROUMANIE

(Résumé)

Dans les complexes appartenant aux cultures de Dudești, Vinča, Hamangia, Boian, Vădastra, Sălcuța, Gumelnița et Aldeni II ont été découvert des figurines (surtout représentant des femmes) qui, d'après la position des bras et des pieds, montrent des gestes rituels.

Toute une série des figurines représentant des femmes débout avec les bras: a. étendus latéralement; b. en position d'orante; c. avec les bras en position la-

térale et les antebbras laissés en bas. Toute ces position des bras sont en liaison avec le culte de la fécondité.

En ce qui concerne les figurines avec les bras en position d'orante nous considérons qu'elles représentent des personnages intermédiaires entre la communauté et la divinité.

D'autres figurines qui représentent des femmes debouts, gravides, ont les positions suivantes: a. elles soutiennent avec les mains les mamelles; b. les mains posées sur l'abdomène; c. elles sont assises, avec le petit enfant sur le genous, l'aidant pour sucer.

Les figurines qui représentent des personnages masculins sont en nombre réduit. Deux de ces figurines représentent des personnages qui sautent pendant une manifestation rituelle.

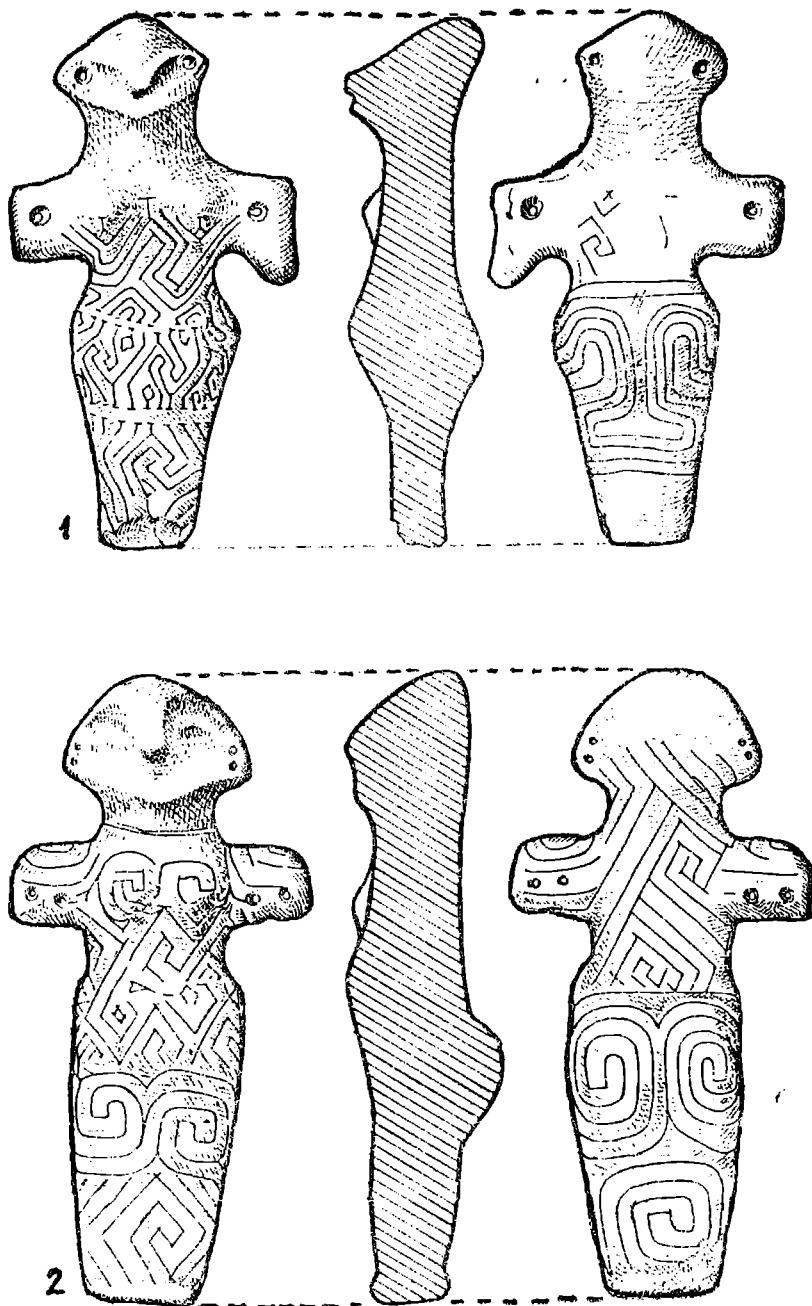

Fig. 1. Cultura Vinča. 1—2. Rast (după Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, 1980, pl. LVII/1, 2).
Biblioteca Muzeului de Istorie

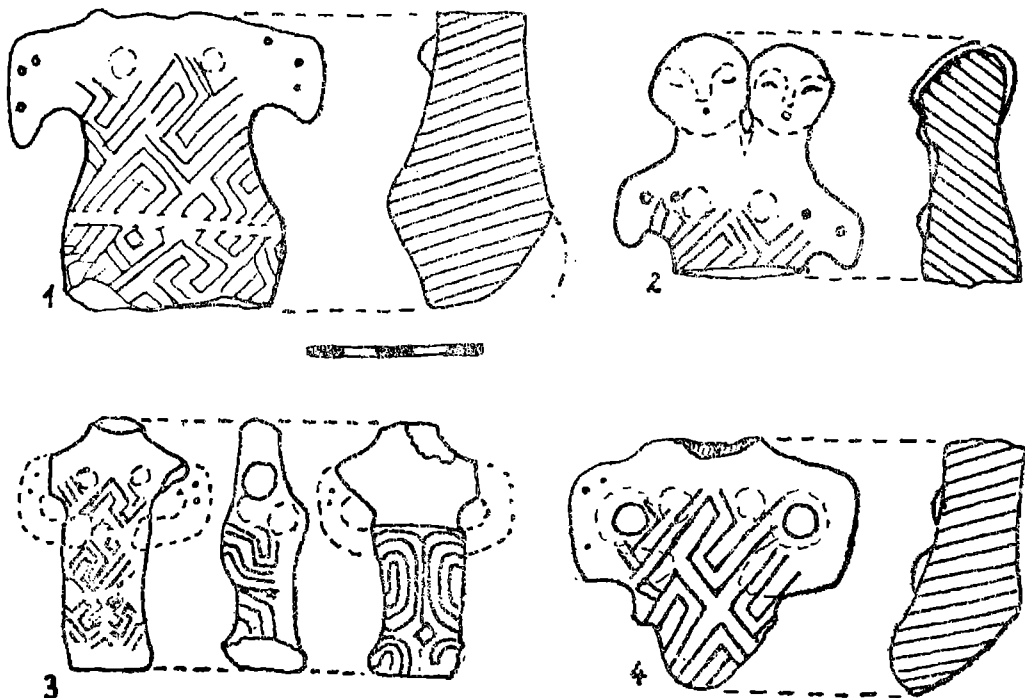

Fig. 2. Cultura Vinča: 1--4 Rast (după Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, 1980, 1 = pl. LXII/29; 2 = pl. LXXIV/90; 3 = pl. LXIX/70; 4 = pl. LXIX/72).

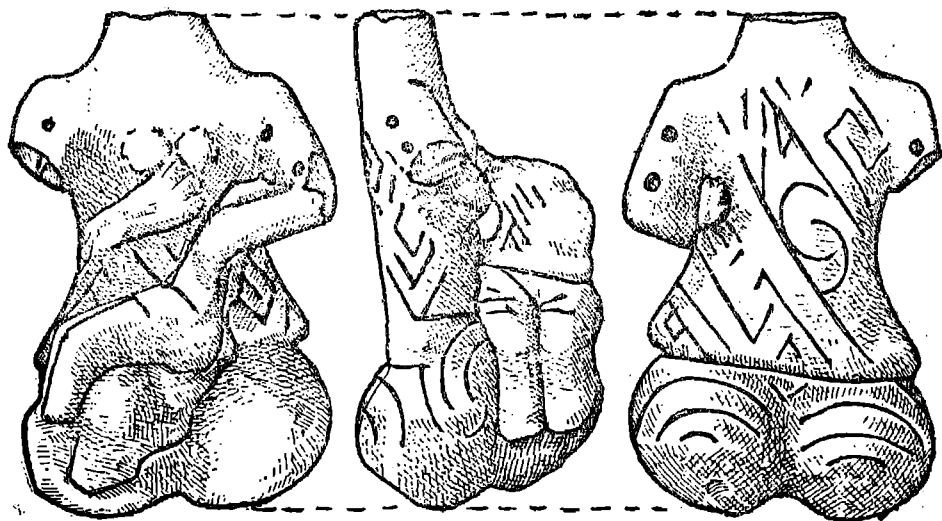
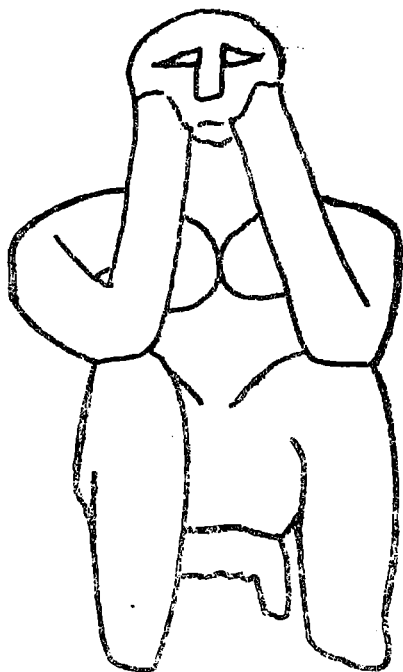

Fig. 3. Cultura Vinča . Rast (după Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, 1980, pl. LXXIV/89).

1

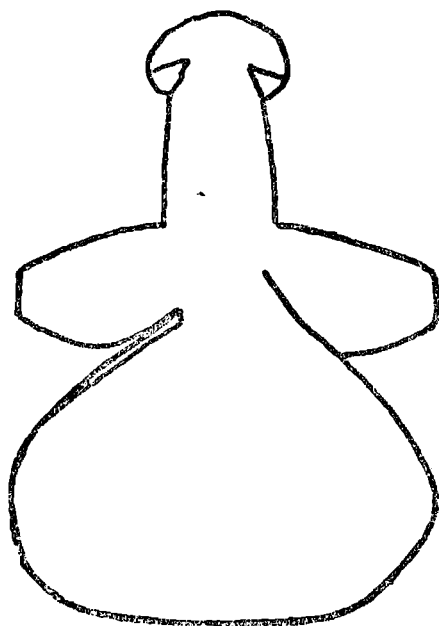
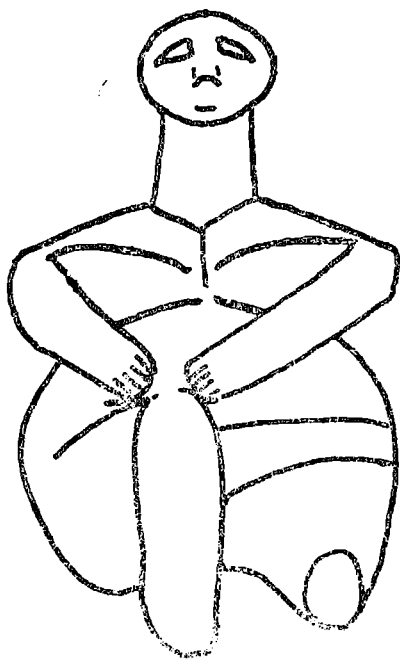
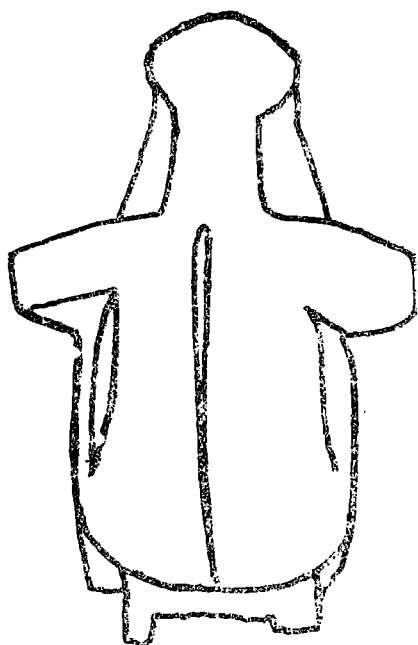

Fig. 4. Cultura Hamangia: 1 — „Gânditorul” (11,5 cm); 2 — „Femeie șezând” (11,4 cm)
(după D. Berciu, *op. cit.*, 1961, p. 513, fig. 276 și p. 514, fig. 277).

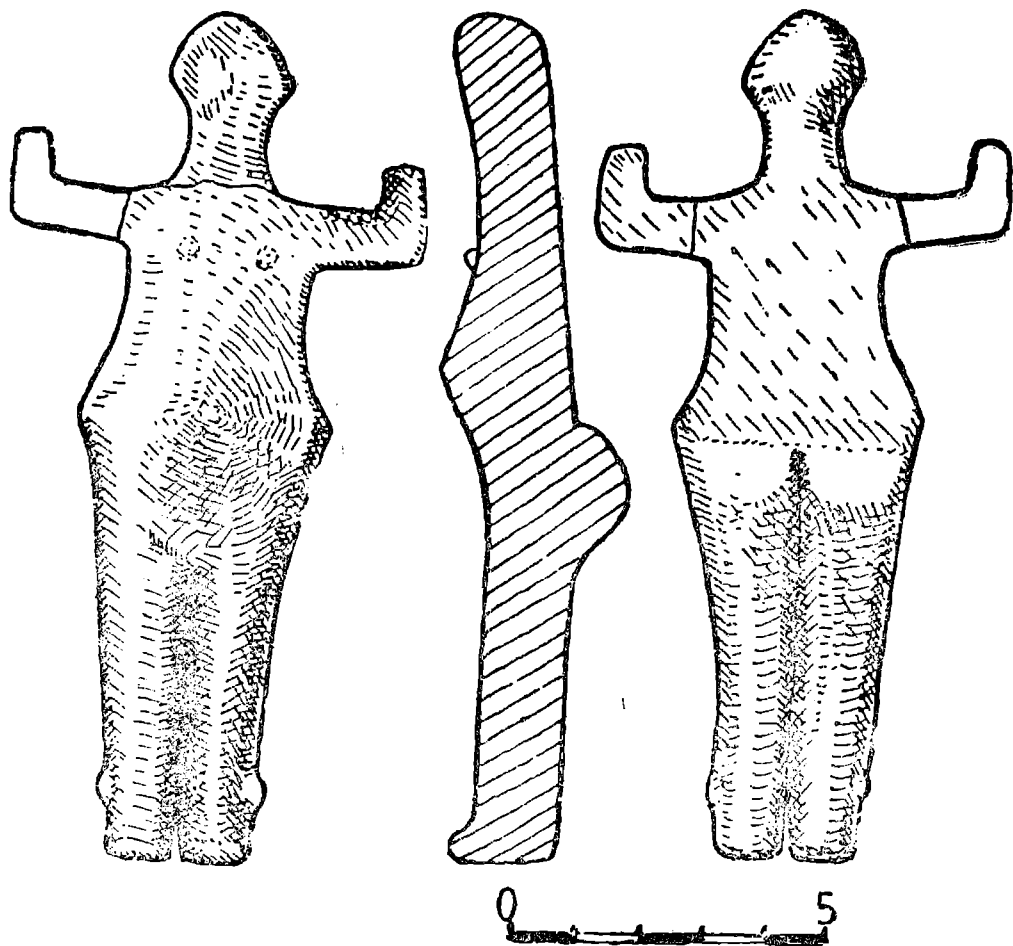

Fig. 5. Faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița — Radovanu (Săpături Eugen Comșa).

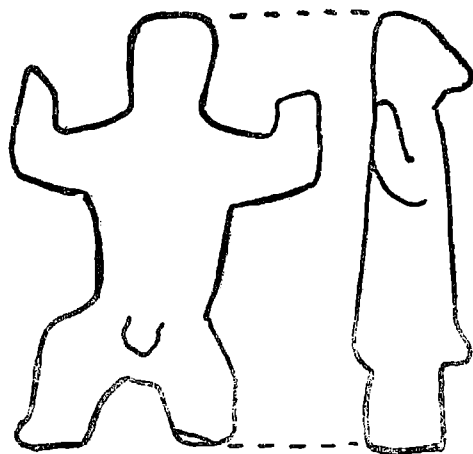

Fig. 6. Faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița — Ipotești (Săpături Eugen Comșa).

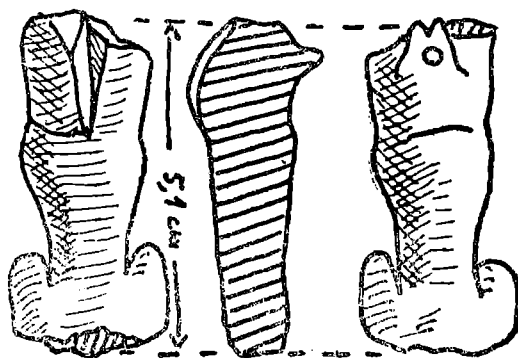

Fig. 7. Cultura Vădastra : Crușova (după C. Mateescu, în *Materiale*, III, 1957, p. 106, fig. 4).

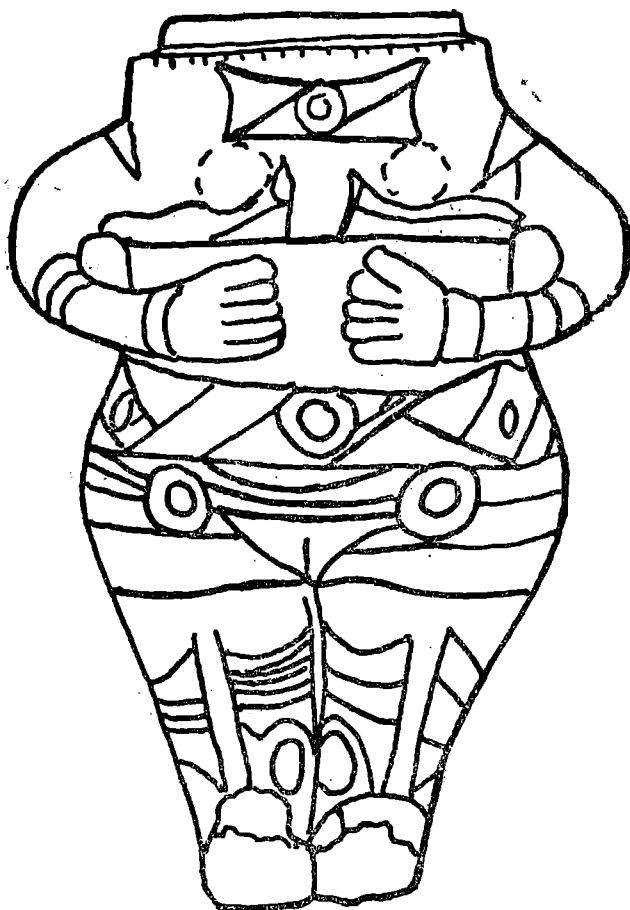

Fig. 8. Cultura Gumelnița. Vidra (după D. V. Rosetti, în *JPEK*, 12, 1938, pl. 21 „Venus de la Vidra”).

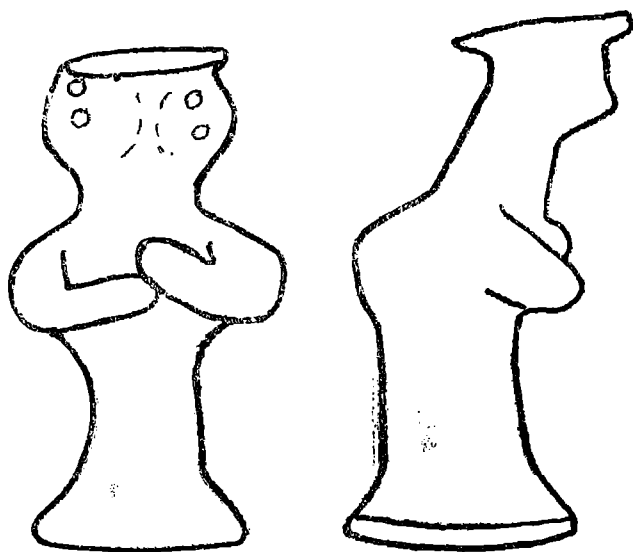

Fig. 9. Cultura Gumelnița. Brăilița (după N. Harțuchi și I. T. Dragomir, în *Materiale*, III* 1957, p. 136, fig. 7/1).